

Ijsclub Oegstgeest 126 jaar actief

Een krasse honderdjarige op het ijs

DOOR MICHEL VAN GENT

Nederlanders hebben eeuwenlang iets met temperaturen onder nul. Zij kunnen nauwelijks wachten tot het moment dat het water in hun omgeving bevroren is, want dan kan er eindelijk geschaatst worden. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de eerste sportvereniging in Oegstgeest is voortgekomen uit de winterkou: de Ijsclub Oegstgeest. Dit artikel behandelt in kort bestek de 126-jarige geschiedenis van deze vereniging.

OPKOMST VAN IJSCLUBS

In Nederland bestaat een lange traditie van wintervermaak. Er zijn talloze prenten en schilderijen vanaf de vijftiende eeuw voorhanden met mensen die zich op het ijs vermaken met sleeën en schaatsen. Het duurde echter tot ver in de negentiende eeuw voordat er schaatsverenigingen kwamen die allerlei activiteiten op het ijs gingen organiseren. De (thans Koninklijke) Ijsclub Dockum geldt als de oudste ijsclub van ons land. Zij werd in 1840 opgericht en organiseerde wedstrijden, waarbij de gelden die overbleven gebruikt werden om de armen voedsel te geven om de barre winter te overleven. Ook bij diverse andere oude ijsclubs was er zo'n verbinding tussen sportief vermaak en armenzorg. Zij gaven armen een baantje als baanveger, waardoor zij een extra inkomen konden vergaren. Bij wedstrijden konden er geldprijzen gewonnen worden, maar ook horloges, sigarenkokers en dergelijke

en prijzen in natura (ham, spek, bonen, steenkool). Arme gezinnen konden zich aanmelden bij het bestuur van een ijsclub, die een schaatser aanwees om voor dit gezin te rijden. Won deze rijder een prijs, dan werd die aan het gezin gegeven, vandaar de uitdrukking 'voor spek en bonen meedoen'.

In de Leidse regio is de Leidsche Studenten Ijsclub uit 1866 waarschijnlijk de eerste ijsclub. Deze organiseerde wedstrijden op het ijs van het Galgewater, dat toen nog op de grens van Oegstgeest en Leiden lag. In de volgende jaren werden de Ijsclub Leiderdorp en Zoeterwoude (1885),

De historische Archiefkist van de Ijsclub Oegstgeest met enkele van de 16 nummers, uitgereikt aan baanvegers voor het markeren van het baanvak waarvoor elk verantwoordelijk was (jaren '20 en '30).

Advertentie in het Leidsch Dagblad van 16 januari 1893. Deze oproep leidde tot de oprichting van de Ijsclub Oegstgeest.

Baanopzichtersbadge (jaartal onbekend).

IJSCLUB „OEGSTGEEST”

BON No. 18

Naam: Wolkers Oegstgeest

Goed voor: 38 spek
14 worst

te leveren door een der hierachter genoemde winkeliers.

Betaalbaar bij den Penningmeester,
L. VAN NIEUWKOOP, Haarlemmerstraatweg 3.
binnen 14 dagen na de wedstrijd.

 Deze bon moet bij de rekening worden overgelegd.

B

De familie Wolkers van de latere schrijver-beeldhouwer Jan Wolkers schreef ook in voor een spek en bonen wedstrijd van de Ijsclub Oegstgeest in 1938.

In de jaren '30 en '40 werden tennisbanen in Oegstgeest's winters wel eens ondergespoten om een ijsbaan te maken. Dit is tennispark De Krogt vanaf de Abtspoelweg met op de achtergrond de gebouwen van de tennisclub en de hockeyvereniging.

de Leidsche IJclub (1888), de IJclub Rijnsburg (1892), de IJclub Valkenburg en Voorwaarts Katwijk (1893) opgericht. De meeste van deze clubs zijn allang opgeheven. In Oegstgeest kwam er in 1882 een Commissie tot bevorderen van ijsvermaak en weldadigheid. Deze zamelde geld in bij particulieren om baanvegers te betalen en schaatswedstrijden te houden. Zij organiseerde op woensdag 19 januari 1887 in samenwerking met de gemeente de eerste hardrijderij voor inwoners van Oegstgeest, verdeeld in 12-14 jarigen, 15-17 jarigen en 18 jaar en ouder, allen mannen. Het is niet bekend waar deze wedstrijd werd gehouden. Burgemeester H.D. Terwee deelde 's avonds in het raadhuis de prijzen uit, waarna hij de commissarissen en deelnemers een glas wijn aanbood. Ook in volgende jaren gaf de gemeente subsidie aan de Commissie om wedstrijden te houden.

Op zondag 15 januari 1893 organiseerde de Commissie weer een hardrijderij voor mannelijke ingezetenen van Oegstgeest boven 12 jaar op het Katwijkse kanaal (thans het Oegstgeesterkanaal). Er waren bij de jongens een horloge, een sigarenkoker en portemonnees te winnen en bij de mannen vanaf 16 jaar een pendule, een horloge en een rookstel. De baan van ruim 150 meter was versierd met vlaggen en er was een orgel voor muzikale afleiding. Deze

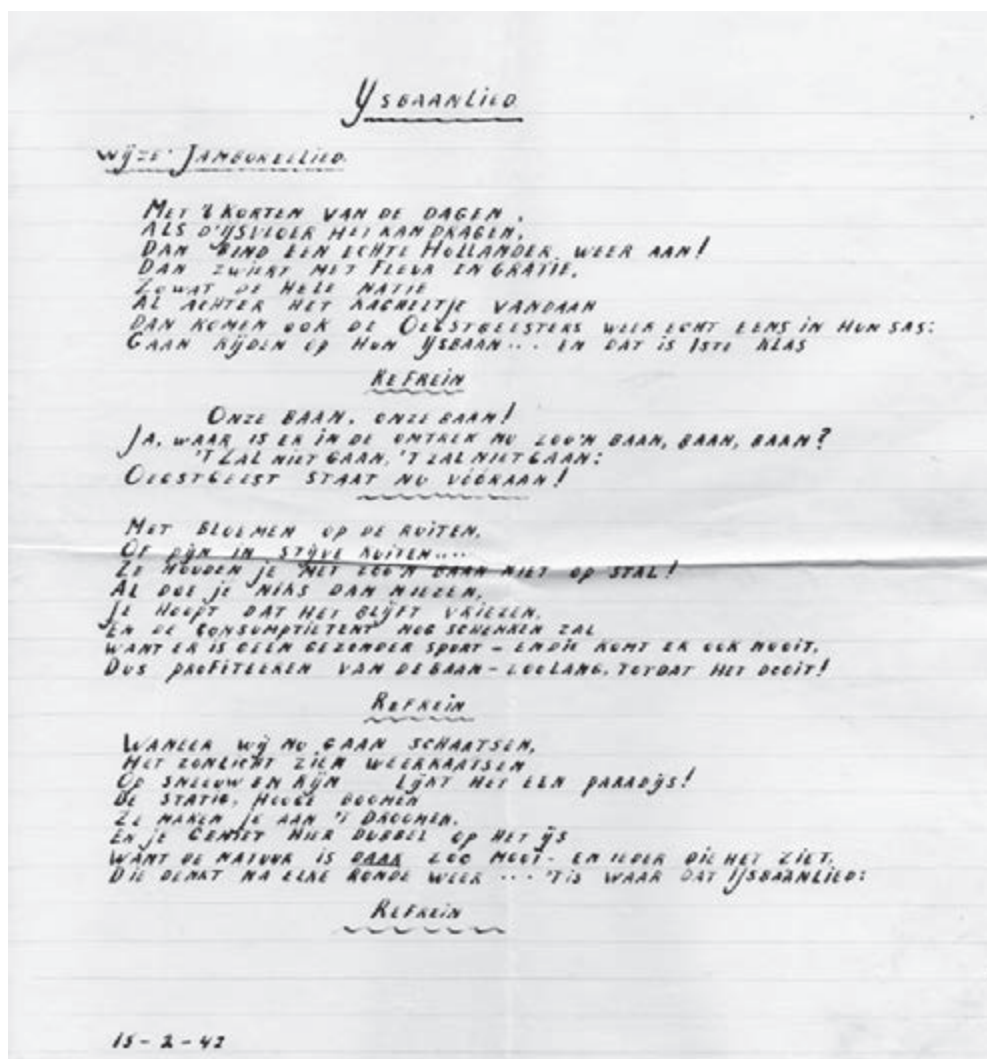
wedstrijden waren zo'n succes dat de organisatie besloot om een ijsclub in Oegstgeest op te richten.

DE OPRICHTING VAN IJCLUB OEGSTGEEST

Op maandag 16 januari 1893 kwamen 43 Oegstgeestenaars om 19.00 uur bijeen in café Zomerlust aan de Stationsweg. Zij reageerden hiermee op een advertentie in het *Leidsch Dagblad* van die dag, geplaatst op initiatief van negen inwoners van het dorp. Zij wilden een ijsclub in Oegstgeest oprichten die in navolging van clubs in omliggende plaatsen ook werkverschaffing aan de lokale armen zou geven.

Tijdens de oprichtingsvergadering werd een bestuur van elf mannen gekozen. De bestuursleden waren allemaal ambtenaren en middenstanders. Het bestuur wilde de banen bij voorkeur uitleggen op het Katwijkse kanaal en op de Haarlemmertrekvaart. Dit waren publiek beheerde waterwegen, vandaar dat er meteen contact werd gezocht met de gemeente om regelingen voor het gebruik van de vaarten te maken.

Op 18 januari 1893 organiseerde de Commissie nog een hardrijderij op het Katwijkse kanaal voor behoeftigen. De wedstrijd was verdeeld in twee afdelingen: één voor rijders die voor zichzelf reden en één voor personen die

Ijsbaanlied opgesteld op 15 februari 1942. Het werd gezongen op de wijze van het Jamboreelied voor de Wereldjamboree van de padvinderij in Bloemendaal in 1937, dat blijkbaar heel populair werd.

voor behoeftigen reden. Er werd gestreden om ponden spek, bruine bonen, steenkolen en aardappels. De beste tien rijders die voor de behoeftigen reden, kregen voor het afstaan van hun prijs ieder een leverworst. De IJclub Oegstgeest wilde de volgende dagen een ijsbaan aanleggen op de Haarlemmertrekvaart tussen het Warmonderhek en de voormalige Marepoort, maar de invallende dooi maakte dit onmogelijk.

Ondanks deze tegenvaller stelde het bestuur op 24 januari 1893 alvast een reglement voor baanvegers op. Er zouden

zestien baanvegers door een loting worden aangewezen. Zij ontvingen 10 cent per uur voor het schoonhouden van hun gedeelte van de ijsbaan, die daarvoor in zestien stukken werd verdeeld. Er mocht vanwege de wet op de zondagsrust niet op zondag op de baan worden gewerkt. De baanvegers mochten geen fooien vragen en geen alcohol nuttigen. Elke afwijking van de instructie zou worden gestraft met ontslag en wie eens ontslagen was, mocht niet meer voor de functie in aanmerking komen.

Ledenkaarten van IJsclub Oegstgeest door de jaren heen.

Op 20 april 1893 kreeg de IJclub Oegstgeest koninklijke goedkeuring op haar statuten. Het doel van de vereniging was thans formeel: 'als middel van werkverschaffing, in de gemeente Oegstgeest eene ijsbaan te doen maken voor schaatsrijders en een voor sleden (en, wanneer de kas het toelaat, het houden van hardrijderijen)'. Het bestuur had inmiddels ook vrijstelling gekregen op de algemene politie verordening met betrekking tot het ijs in het Katwijksche kanaal, de Haarlemmertrekvaart en de Rijn. Dit mocht door niemand verboden worden, wanneer het ijs vijf centimeter dik was. Deze bepaling gold echter niet voor het bestuur 'wanneer het dit noodig acht in het belang der banen'.

Alle bestuursleden moesten een insigne aanschaffen, dat zij op bestuurs- en ledenvergaderingen behoorden te dragen ter onderscheiding van gewone leden. Het bestond uit een strikje waar een zilveren miniatuurschaatsje aan hing. Vanaf 1893 organiseerde de IJclub Oegstgeest regelmatig wedstrijden zolang er op de vaarten maar veilig geschaatst kon worden. Deze wedstrijden dienden veelal om minder bedeeden in de gemeente aan voedingsmiddelen te helpen. De vereniging nam op topdagen wel zo'n dertig baanvegers aan, die allemaal een deel van de baan moesten schoonvegen en onderhouden.

DE IJSBAAN AAN DE EZELSWEI

Schaatsen op het Oegstgeester kanaal en de Haarlemmertrekvaart heeft ernstige nadelen: het duurt relatief lang voordat het ijs dik genoeg is en wie door het ijs zakt, loopt meteen gevaar te verdrinken onder het ijs. Op 17 november 1933 vroeg de ijsclub dan ook aan de gemeente om mede-

werking voor de aanleg van een landijsbaan in het huidige Hofbrouckerpark. Zij wees erop dat zo'n landijsbaan veel veiliger was voor de gebruikers. De gemeente vond echter de aanleg van ijsbanen geen taak van de overheid. Bovendien zou het voorgestelde terrein te klein zijn voor het houden van wedstrijden. Toch zijn er in de jaren '30 wel landijsbanen aangelegd op ondergespoten land, zoals in het tennispark Carla aan de Rhijngeesterstraatweg en in het tennispark De Krogt aan de Abtspoelweg. Of de IJclub Oegstgeest hierbij betrokken was, is niet bekend.

In november 1940 gaf de gemeente toestemming aan de IJclub Oegstgeest om het stuk weiland achter kasteel Oud-Poelgeest te benutten als ijsbaan: de Ezelswei in de Kikkerpolder. De baan ging in de winter van 1940-1941 al deels open, maar de officiële opening was op 13 januari 1942 door voorzitter M.J. Swart en burgemeester A.J. van Gerrevink. De zogenaamde ijsbaan Poelgeest was met een grootte van 24000 vierkante meter toen de grootste ijsbaan van Zuid-Holland, maar zij was wel primitief: er was geen verlichting en geen duidelijke afrastering. Bezoekers konden in een consumptietent warme dranken kopen en er was een muziekinstallatie. In september 1942 moesten alle ijsverenigingen zich op bevel van de Duitse bezetters aansluiten bij de Nederlandsche Schaatsbond, om beter overzicht op alle clubs te krijgen. Het is niet bekend of de IJclub Oegstgeest zich heeft aangesloten; in elk geval zijn er in 1943-1945 geen activiteiten meer op de ijsbaan geweest. De vereniging vierde op 16 januari 1943 wel het vijftigjarig bestaan met een receptie in hotel Het Witte Huis.

De ijsbaan in 1961 met het kasteel Oud-Poelgeest op de achtergrond en links de kantine met kleedkamers, die in 1968 is afgebrand.

NIEUWE TIJD EN NIEUWE DOELSTELLING

Na de bevrijding leefde het schaatsen in Oegstgeest weer op. Vanaf 1946 was de ijsbaan weer elke winter open, als het ijs op de baan tenminste dik genoeg was. De ijsclub huurde de baan tot 1955 nog van de heer Treur, die woonde in de boerderij aan de hoek Poelgeesterweg-Kwaaklaan en die er koeien op liet grazen. Na diens vertrek huurde de ijsclub rechtstreeks van de gemeente. Het bestuur besloot het terrein niet langer te laten beweiden maar alleen de grasoogst te verhuren, omdat de koeien schade aan de kade rondom de ijsbaan aanrichtten.

Aanvankelijk was de ijsbaan slechts via een zandpad vanaf de Warmonderweg bereikbaar, maar later werd de toegang beter door de aanleg van de Oegstgeesterweg. In 1959 kwam er een houten kleedruimte met kantine en in 1960 een parkeerterrein.

Na de bevrijding kreeg Nederland zoveel sociale voorzieningen, dat ijsclubs zich niet meer hoefden te bekommeren over werkverschaffing en armoedebestrijding. Voorzitter M.J. van Gorkom pleitte begin jaren '60 nog wel voor herstel van de spek en bonen wedstrijden, 'omdat er in de welvaartstaat nog steeds armoede heerst'. Maar dat zou niet gebeuren. De gemeente Oegstgeest gaf geen subsidies meer zoals vóór 1940. Voortaan was de Ijsclub Oegstgeest voor de inkomsten aangewezen op contributies van leden, betalende bezoekers van de ijsbaan, de verkoop van de kantine en later ook giften van sponsors. Dat is vandaag de dag nog altijd het geval.

In de jaren '60 kreeg de Ijsclub Oegstgeest veel te maken met vandalisme van de jeugd, want er was buiten het ijsseizoen nauwelijks toezicht op het terrein. In 1968 ging de oude kantine met kleedkamers zelfs in vlammen op. Het bestuur vroeg de gemeente om een nieuwe ijsbaan bij

het nieuwe Rijnlands Lyceum, maar die wens werd niet gehonoreerd. In 1973 trad een nieuw bestuur aan onder voorzitter S. Star Abrzn., dat meteen energiek te werk ging. Het bestuur regelde met de gemeente dat er een nieuw clubgebouw mocht worden gebouwd door de leden. Dit werd op 26 november 1973 geopend door burgemeester jhr. T.A.J. van Eysinga.

In 1993 ontving de Ijsclub Oegstgeest de zilveren erepenning van de gemeente Oegstgeest bij het honderdjarig bestaan. De vereniging telt momenteel zo'n 650 gezinslidmaatschappen, wat neerkomt op zo'n 2000 leden. Zij heeft sinds 2008 als doelstelling 'inwoners van onze gemeente en overige belangstellenden in de gelegenheid te stellen om veilig, recreatief en gezellig te kunnen schaatsen op de ijsbaan'. Als de baan open is en het weer is goed, dan is het een drukte van belang op de ijsbaan achter kasteel Oud-Poelgeest. De vereniging steunt nog altijd op de inzet van bestuursleden en tal van vrijwilligers. In dat opzicht is er in 126 jaar eigenlijk niet eens veel veranderd. ●

BRONNEN

- Joh. Lolkama, *Koninklijke Ijsclub Dockum. De geschiedenis van de oudste ijsclub vanaf 1840* (Dokkum 1990).
- Wiebe Blauw en Kees Zandvliet, *Vier eeuwen schaatsen in Oegstgeest. Een uitgave van Ijsclub Oegstgeest* (Oegstgeest 2010).
- Aankondigingen en artikelen in het *Leidsch Dagblad*, de *Leidsche Courant*, de *Nieuwe Leidsche Courant* en de *Oegstgeester Courant*.
- Site www.schaatshistorie.nl.
- Met dank aan de Ijsclub Oegstgeest voor alle hulp en alle illustraties.

Ijsdikte meten door ijsmeester Cees Juffermans en bestuurslid Rob Heemskerk (december 2010).

Een kleurrijke blik op de ijsbaan op 22 december 2007.